

УДК 343.34

О. Г. Комісаров

ЕТАПИ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУПРОВОДЖЕННЯ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розглянуто комплекс заходів інформаційного супроводження службово-бойової діяльності. Розкрито зміст процесу інформаційного супроводження, визначено особливості на кожному його етапі.

Ключові слова: службово-бойова діяльність, інформація, інформаційне суспільство, інформаційне супроводження.

Постановка проблеми. Службово-бойова діяльність сил охорони правопорядку призначена для задоволення деяких специфічних потреб і інтересів суспільства. Задовольняючи суспільну потребу, особовий склад сил охорони правопорядку з причин незадовільного інформаційного забезпечення доволі часто стикається із проблемами неможливості реалізації службово-бойової діяльності у повному обсязі, а також неможливості реалізації власного “силового” потенціалу через нерозуміння та відсутність підтримки їх діяльності з боку суспільства та складнощі організації співпраці з окремими громадянами, представниками держави та самоврядування. Тому постає актуальним питання вдосконалення процесу інформаційного супроводження службово-бойової діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Перехід України до інформаційного суспільства, закріплений законами України “Про Національну програму інформатизації”, “Про Концепцію Національної програми інформатизації”, привернув увагу багатьох вітчизняних дослідників до інформаційної діяльності держави, юридичних осіб і громадян та, відповідно, до інформаційного супроводження службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку, зокрема Національної гвардії України, як це зазначено у правах та обов’язках Національної гвардії України згідно із Законом України “Про Національну гвардію України”. У науці інформаційного права, яка в Україні ще перебуває на етапі становлення, питання регулювання інформаційної діяльності розглядалися у працях І. В. Арістової, К. І. Белякова, В. М. Брижка, В. Д. Гавловського, Р. А. Калюжного, Б. А. Кормича, О. В. Кохановської, А. І. Марущака, В. С. Цимбалюка, М. Я. Швеця, Ю. С. Шемшученка та інших науковців. Поряд

із цим у працях більшості вітчизняних авторів таке явище, як інформативність суспільної діяльності, у тому числі й службово-бойової, залишалося практично не дослідженим, а завдання напрацювати комплекс заходів інформаційного супроводження службово-бойової діяльності, який дозволив би реалізувати цю інформативність, майже не знайшло свого вирішення.

Метою статті є розгляд змісту та етапів інформаційного супроводження службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку як об’єкта правового регулювання та організаційного забезпечення.

Виклад основного матеріалу. У переважній більшості випадків об’єктивні процеси розвитку суспільства зумовлюють появу принципово нових технологій і відповідно виникнення нових типів суспільних відносин, які, природно, потребують правового регулювання та організаційного забезпечення. У зв’язку з цим слід констатувати, що службово-бойова діяльність (СБД) має здійснюватися на підставах її інформативної насиченості, із застосуванням принципів гласності захисту прав, свобод та охоронюваних законом інтересів громадян, “силового” представництва їх інтересів, надання спеціального набору послуг із формування у суб’єктів правових відносин стійкого усвідомлення умов, процедур реалізації ними суб’єктивних прав та юридичних обов’язків в обстановці, яка склалася, у тому числі в умовах дії відповідних вимог нормативно-правових актів.

Насамперед професійна діяльність особового складу сил охорони правопорядку пов’язана із збиранням відомостей, які можна використати під час виконання поставленого завдання. При цьому форма збирання відомостей є подібною до форми юридичної діяльності. Так, враховуючи позицію

С. Д. Гусарева та О. Д. Тихомирова [1], до такої діяльності слід відносити:

– запитування й отримання документів або їх копій від органів військового управління, підприємств, установ, організацій, об'єднань або громадян;

– ознайомлення з усіма необхідними для виконання службово-бойового завдання документами і матеріалами;

– одержування письмових висновків фахівців з питань, що потребують спеціальних знань;

– застосування інформаційних засобів відповідно до чинного законодавства.

Згідно з наведеною класифікацією одним із складників СБД можливо вважати здійснене з певною метою збирання інформації про стан правопорядку, ситуацію, в якій доводиться діяти, всіх “учасників” суспільних відносин із обов'язковим наданням оцінки правомірності і доцільності їх дій, а також професійне розповсюдження отриманих даних для формування громадської думки.

Із загальнотеоретичної точки зору така діяльність сил охорони правопорядку являє собою процес об'єктивування досвіду індивідуально-правової діяльності кожного підрозділу сил охорони правопорядку, який мав місце під час вирішення спірних або конфліктних ситуацій. З урахуванням зауваження С. С. Алексєєва щодо необхідності розрізняти організаційну діяльність у галузі права та практику як підсумок, результат такої діяльності [2] інформаційне супроводження СБД стає сферою фактичного життя права, основою для його пізнання, розуміння його сенсу і цінності.

У сучасному розумінні поняття “супроводження” використовується у кількох значеннях. Так, Великий тлумачний словник сучасної української мови дає йому 6 визначень, серед яких доцільно виділити: 1. дія разом із ким-, чим-небудь, у чиємусь товаристві; в оточенні когось, чогось; під охороною кого-, чого-небудь; 2. те, що супроводить яку-небудь дію, явище; 4. група людей, яка супроводжує кого-небудь, почет при комусь; 6. процес усунення помилок, модифікації створених раніше виробів, об'єктів у період їх експлуатації [3]. У результаті аналізу цих визначень та виходячи із загальнотеоретичного розуміння організаційної діяльності інформаційне супроводження СБД можливо розглядати як поєднання соціального управління (єдиного інформаційного впливу) з

побічною діяльністю (застосуванням сили, спеціальних засобів, вогнепальної зброї тощо) – у широкому розумінні, або як елемент СБД, який забезпечує її цілісність та об'єктивність, – у вузькому розумінні.

Обидва підходи знайшли своє відображення у соціальній практиці, а технології інформаційного супроводження діяльності окремих державних установ, органів, окремих посадових осіб уже тривалий час використовуються в Україні у межах окремих проектів Офіційного інтернет-представництва Президента України, Урядового порталу, профільних телевізійних проектів та друкованих ЗМІ.

Поряд із цим у практиці уряду України є й негативний досвід, коли нехтування інформаційним супроводженням процесу підготовки Податкового кодексу призводило до поширення викривленої інформації та соціальних потрясінь. [4] Слід також звернути увагу й на досвід таких країн, як Російська Федерація, Сполучені Штати Америки, окремих країн ЄС, в яких вирішення питань силової протидії злочинним проявам (тероризм, сепаратизм, масова нелегальна міграція, групові порушення громадського порядку тощо) забезпечене якісним інформаційним супроводженням, яке, з одного боку, спрямоване на формування схвальної або лояльної громадської думки, а з іншого, – є гарантією додержання прав людини з боку правоохоронних органів держави.

Загалом технології інформаційного супроводження передбачають комплексне збирання інформації та її докладний аналіз у трьох базових площинах: правовій, психологічній та інформаційній. Комплексність діяльності полягає у тому, що під час збирання та оброблення інформації використовуються засоби, які є традиційними для юриспруденції, психології та журналістики, завдяки чому створюється “просторове” уявлення про ситуацію, завдання сил охорони правопорядку, форми та способи виконання цих завдань.

Проведеними дослідженнями визначено шість основних етапів інформаційного супроводження СБД, зокрема:

- початковий етап;
- етап технічного обслуговування;
- підбір експертів вузької спеціалізації;
- моделювання надзвичайних ситуацій;
- інформаційно-правовий аналіз;
- індивідуально-репутаційний менеджмент.

Розглянемо зміст та особливості кожного етапу.

Визначення цілей і завдань у вирішенні конкретної ситуації, а також оцінювання ситуації, що склалася на початок роботи, є основними заходами початкового етапу інформаційного супроводження СБД. Як правило, на цьому етапі доцільно спиратися на позитивне сприйняття громадянином самої СБД або інформації, отриманої від “відомих” їй осіб. Крім того, як основи інформаційного супроводження на цьому етапі можуть розглядатися: так звані “журналістські розслідування”, аналітичні огляди, інтерв'ювання відомих персон та учасників події, підготовка і розсилка прес-релізів, а також проведення прес-конференцій і брифінгів представників органів влади та сил охорони правопорядку.

Ключовим моментом на початковому етапі є визначення місця і ролі ЗМІ у подальшому вирішенні ситуації. Результатом такої діяльності має стати або відмова учасників ситуації від спілкування з представниками ЗМІ в інший спосіб, окрім як через окремого представника сил охорони правопорядку чи керівника підрозділу, або проведення навчальних занять з підготовки особового складу до самостійного спілкування з представниками ЗМІ.

Особливе місце на початковому етапі також займає моніторинг інформаційного простору навколо ситуації, який повинен здійснити керівник підрозділу. Слід звернути увагу на те, що моніторинг може бути одноразовим або регулярним, активним або пасивним, але у будь-якому випадку ця дія має забезпечити своєчасне ефективне реагування на зміни інформаційної ситуації. Результатом моніторингу інформаційного простору ситуації завжди є визначення необхідності розроблення спеціального інформаційного проекту супроводу ситуації та дій окремих її учасників, а також з'ясування можливості самостійного збирання ними інформації чи її просування. Вирішення останнього питання залежить від багатьох чинників: рівня складності технічних робіт, кількості задіяного персоналу, обсягів і режимів роботи, залучення сторонніх фахівців і послуг третіх осіб, конфіденційності відомостей та їх суспільного значення, широти зацікавленої та цільових аудиторій, розвитку ексклюзивних каналів надходження інформації до ЗМІ та способів збирання інформації за мінімуму витрачених ресурсів, наявності

цензури і самоцензури в учасників ситуації тощо.

Наступним етапом інформаційного супроводження СБД є технічне обслуговування вирішення ситуації. Підготовка до вирішення ситуації поряд із іншим передбачає збирання, впорядковування й електронне зберігання документів з метою найбільш ефективного їх подання особовому складу. У практиці юридичної діяльності країн як континентальної, так і англо-саксонської правових систем використання такого роду різноманітної технічної або експертної підтримки дістало назву “судова підтримка” (Litigation support). [5] При цьому варто зауважити, що національне законодавство не регулює відповідну діяльність, але містить визначення процесуального статусу експерта або спеціаліста, вказуючи на обов'язкові умови її здійснення та використання її результатів в юридичній діяльності.

Виходячи із ситуації, що склалася, сучасна технічна підтримка СБД полягає в організації процесів розгляду ситуації, проектуванні і веденні баз даних для збирання, оброблення, зберігання, а також швидкого оперування великими обсягами інформації, настроювання інформаційних технологій (ІТ) на запити “бійців”. Звідси базовим принципом технічної підтримки СБД слід визначити заощадження часу та матеріальних ресурсів на придбанні й опануванні відповідних допоміжних технологій, комунікаційного та медіаобладнання, доступі до ІТ-технологій, систем управління документами, програмного забезпечення.

Видами технічної підтримки є:

- ведення електронних баз даних і документообігу;
- перетворення великоформатних документів і таблиць в електронний вигляд;
- спеціалізований online-пошук об'єктів дослідження у спеціалізованих інформаційних ресурсах, ресурсах “платного” й обмеженого доступу;
- розшифровка стенограм, диктофонних записів;
- анімація, flash-дизайн, складання графіків, таблиць, наочних схем і допомога в їх демонстрації;
- демонстрація відеодоказів і зібраних свідчень, доказів на спеціальному обладнанні;
- технічні тренінги для особового складу;
- інші дії з оброблення даних і їх презентації та візуалізації.

На відміну від етапу технічної підтримки на наступному етапі, яким є підбір експертів вузької спеціалізації, інформаційне супроводження СБД зосереджується на аспектах службово-бойового завдання та формулюванні відповідної аргументації. Розширивши на попередньому етапі власні “технічні” можливості, правоохоронець має визначити рівень необхідної експертизи та коло питань, які будуть поставлені ним перед експертом. При цьому слід звернути увагу на той факт, що переважна більшість осіб, які беруть участь у вирішенні ситуації, не можуть розумітися на “тонкощах” самої ситуації та потребують “фахового” тлумачення аргументів.

Особливістю цього етапу інформаційного супроводження є експертна психологічна підтримка, яка дозволяє привернути до себе громадян і дає можливість самому правоохоронцю точніше відчутти психологічну сутність ситуації. Особовий склад сил охорони правопорядку має орієнтуватися у психологічних особливостях сприйняття, в особливостях людської пам'яті, схильності до підсвідомого витіснення подій, враховувати схильність окремих осіб до підвищеної навіюваності, готовність багатьох громадян додержуватися логіки правопорушників тощо. При цьому психологічна підтримка не вирішує традиційні для цієї галузі знань завдання, а лише дозволяє оцінити якість аргументації. З цією метою можливе таке:

- вивчення матеріалів наглядних справ із вказівкою на тонкі психологічні моменти, вироблення рекомендацій для їх подолання, гасіння;
- розроблення алгоритму психологічного вивчення ситуації та її учасників;
- моделювання конфліктних ситуацій у СБД, пошук способів їх вирішення;
- навчання розумінню інформаційних потреб громадянина, оцінювання його правових можливостей;
- навчання психологічній стійкості;
- вироблення певної лінії поведінки з конкретною групою осіб;
- вичленення головного із другорядного матеріалу;
- моделювання “беземоційного стану” або погашення емоційних реакцій на зміну оперативної обстановки;
- складання психологічного портрету учасників надзвичайної ситуації;
- проведення психологічного аналізу документів;

- визначення моральної шкоди;
- психологічне тестування особового складу сил охорони правопорядку.

Моделювання надзвичайних ситуацій (Simulation trials) є ще одним із етапів інформаційного супроводження СБД, аналог якого поширений в інших країнах. Сутність Simulation trials полягає у тому, що за умов, коли вивчення самого об'єкта, явища, процесу є неможливим, застосовуються загальнонаукові дослідницькі методи і здійснюється заміна оригінала певною уявною, фізичною або математичною моделлю [6].

Обов'язковим елементом моделювання є формування команди професійних юристів, журналістів, PR-спеціалістів, психологів та експертів, інформаційний і правовий супровід яких дозволить:

- оцінити наслідки перемоги у тих або інших ситуаціях;
- спрогнозувати результат конкретної дії чи втручання;
- вивчити правову концепцію дії і тактику поведінки противника;
- визначити найбільш імовірну реакцію суспільства на розвиток подій.

Таким чином, моделювання спрямоване на вивчення ризиків і переваг, вироблення плану, стратегії і наочне відтворення конфлікту, що, своєю чергою, дозволить розглянути ситуацію з різних сторін, вислухати думки з кожного питання, скорегувати хід вирішення ситуації і передбачити її розвиток.

Етап інформаційно-правового аналізу є повторенням моніторингу інформаційного середовища, але здійсненим у конкретному напрямку з урахуванням результатів попередніх етапів. У межах цього етапу доцільно проводити цілеспрямоване збирання інформації та її оцінювання з метою зменшення ступеня невизначеності, неповноти знань про осіб, предмети, події, отримання “безпекового” уявлення про об'єкт, причини і наслідки його відображення у засобах масової інформації та публічних джерелах.

Як завершальний етап інформаційного забезпечення СБД вважатимемо дії з підвищення ефективності діяльності сил охорони правопорядку загалом, які, виходячи з позиції теорії управління, є індивідуально-репутаційним менеджментом СБД. Особливістю цього етапу – те, що він безпосередньо не спрямований на вирішення конкретної ситуації, а має за мету комплексну роботу над громадською думкою стосовно особи “бійця”

як професіонала. До складників такої діяльності слід віднести:

- формування іміджу військовослужбовця;
- вироблення стратегії поведінки сил охорони правопорядку на кожному етапі спілкування з громадянами;
- аналіз діяльності сил охорони правопорядку за певний період шляхом виявлення переваг і недоліків у їх роботі, усунення причин, що їх викликають;
- підбір обслуговуючого персоналу для організаційної і технічної роботи;
- виявлення пріоритетів СБД;
- визначення стратегії підвищення іміджу і популярності сил охорони правопорядку та СБД загалом;
- розроблення набору PR-послуг щодо ідентифікації військовослужбовця громадськістю, представниками ЗМІ;
- зміна концепції поведінки правоохоронця в ситуації, яка швидко змінюється.

Висновки

Підсумовуючи викладене, зазначимо таке.

1. У статті визначено шість основних етапів інформаційного супроводження СБД, такі, як початковий етап, етап технічного обслуговування, підбір експертів вузької спеціалізації, моделювання надзвичайних ситуацій, інформаційно-правовий аналіз, індивідуально-репутаційний менеджмент. Застосування зазначених етапів у СБД сил охорони правопорядку дозволить підвищити ефективність інформаційного забезпечення та ймовірність виконання службово-бойових завдань.

2. Використання у СБД технологій інформаційного супроводження завжди має на меті вироблення і подальше нормативне закріплення стандартів такої діяльності, її “розвантаження” від невластивих функцій, збільшення кількості звернень громадян за фаховою допомогою, попередження вчинення ними правопорушень.

3. Надалі напрями наукових розробок доцільно спрямувати на більш ґрунтовне опрацювання основних заходів за етапами інформаційного супроводження СБД.

Список використаних джерел

1. Гусарев, С. Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності) [Електронний ресурс] : навч. посіб. / С. Д. Гусарев, О. Д. Тихомиров. – К. : Знання, 2005. – Режим доступу : <http://www.info-library.com.ua/books-text-8102.html>. – Назва з екрана.

2. Алексеев, С. С. Общая теория права : в 2 т. [Текст] / С. С. Алексеев. – М. : Юрид. л-ра, 1982. – Т. 1.

3. Великий тлумачний словник сучасної української мови [Текст]. – К. ; Ірпінь : ВТФ “Перун”, 2005. – С. 1415.

4. Необхідність посилення інформаційно-роз’яснювального супроводження реформ [Електронний ресурс] // ЛІГА:ЗАКОН. Правовые известия. Официоз. Правительство. – Режим доступу : <http://news.ligazakon.ua/news/2010/12/1/34290.htm>. – Назва з екрана.

5. What is Litigation Support? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.wisegeek.com/what-is-litigation-support.htm>. – Назва з екрана.

6. Jury Simulation [Електронний ресурс] . – Режим доступу : <http://trialpractice.com/jurysim.htm>. – Назва з екрана.

Стаття надійшла до редакції 15.10.2014 р.

Рецензент – кандидат психологічних наук, професор І. І. Ліпатов, Національна академія Національної гвардії України, Харків, Україна